

Сорока І.М.
магістрантка групи змСП-21
факультету педагогіки і психології
ТНПУ імені В. Гнатюка

Поліщук В. А., д. п. н., професор,
професор кафедри соціальної роботи
та менеджменту
соціокультурної діяльності ТНПУ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ГУВЕРНЕРА З ДІТЬМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Актуальність теми дослідження. Актуальність проблеми зумовлюється тим, що кожного року все більше дітей бореться з цим захворюванням. Згідно з останніми скринінговими даними України, на кожну тисячу народжених дітей шість із них з мають симптоми розладів аутистичного спектру.

Діагностика розладів аутистичного спектра є складним завданням, тому багато дітей з розладами аутистичного спектру не отримують своєчасної та належної допомоги. Спроби надання професійної підтримки дітям з аутистичними розладами та їх сім'ям почали здійснюватись в Україні недавно, пошуки ефективних способів допомоги призвели до популяризації такої педагогічної спеціальності як соціальний гувернер.

Мета діяльності соціального гувернера полягає в сприянні соціально-культурній реабілітації дитини з вадами розвитку, її успішної інтеграції в суспільство, перш за все основ самообслуговування. Психологічна допомога, що надається сім'ї, спрямована на регуляцію емоційного стану, профілактику можливих психологічних ускладнень, корекцію несприятливих психологічних станів.

Особливе значення для організації фахової підготовки соціальних педагогів до здійснення гувернерської діяльності мають дослідження

гувернерства як педагогічної системи та історії його розвитку (О. Корх-Черб, Н. Ковалевська, М. Денисенко, Є. Сарапулова, І. Акіншева, О. Шароватова). Питанням визначення особливостей діяльності домашніх педагогів присвячено роботи Д. Латишина, О. Любар, О. Михайліченко, А. Троцько. Сучасний зміст домашньої освіти висвітлено в роботах А. Барбінова, Н. Побірченко, Т. Тронько. Достатньо широко питання професійної освіти гувернерів висвітлюються в публікаціях З. Зайцевої, Н. Савельєвої, В. Бардінова та ін.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість зумовили вибір теми дослідження: «Особливості професійної діяльності соціального гувернера з дітьми з розладами аутистичного спектру».

Метою статті є аналіз особливостей професійної діяльності соціального гувернера з дітьми з розладами аутистичного спектру.

Наукова новизна дослідження в тому, що набули подальшого розвитку наукові уявлення про сутність професійної діяльності соціального гувернера з дітьми з розладами аутистичного спектру, а також був розроблений алгоритм входження соціального гувернера в сім'ю, що виховує дитину з даною нозологією.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні важливо, щоб українська освітня теорія та практика використовували педагогічний потенціал уряду як системи, здатної забезпечити індивідуальну кар'єру в освіті, вихованні та розвитку особистості дитини. Гувернерство – педагогічне явище в соціальній сфері сучасного суспільства, головною рисою якого є індивідуалізація виховання та навчання дітей у сім'ї спеціально запрошеним учителем. Така діяльність базується на договірній основі, яка передбачає економічну угоду, визначення освітніх потреб суб'єктів та функціональну відповідальність домашнього вчителя, і як результат – передача певних виховних функцій сім'ї гувернеру. Хоча гувернерство є особливою формою домашньої освіти та виховання, воно також досягає державних цілей. Дві форми виховання – сімейне та соціальне

– існують століттями, взаємодіють між собою і, залежно від типу соціальних відносин, розвивають певні аспекти та напрями соціалізації особистості, формуючи культурні установки, норми та ідеали . Домашнє наставництво розглядають як тенденцію соціальної взаємодії, соціальний механізм розвитку сімейного та громадського виховання й освіти» [5, с. 34].

Гувернерство вирішує соціальні проблеми індивідуально, консолідує потреби сім'ї, пропонує напрями освіти, тобто створює таку альтернативну систему наставництва, яку можна трактувати як соціально-культурний механізм вирішення суперечностей між свободою та необхідністю соціалізації. Навчання та виховання дитини гувернером – це система освіти, яка відповідає наступним вимогам: єдність навчання та виховання; комфортна взаємодія з дитиною; застосування передових педагогічних технологій. Зміст та результати діяльності гувернера повинні відповідати потребам і вимогам суспільства, навчальних закладів, батьків та самої дитини [2].

Сьогодні наголошується на перевагах цієї індивідуальної форми роботи над іншими. А саме: гувернерство, як нестандартне педагогічне явище, має суттєві переваги перед колективною формою навчання та виховання, якими є індивідуальний підхід до особистості вихованця, здатність до творчого пошуку методів і технологій виховання та своєчасне коригування освітньо-виховної діяльності.

Мета діяльності соціального гувернера – соціалізація дітей з особливими потребами, застосування засобів первинної профілактики задля усунення несприятливих явищ у розвитку та функціонуванні психіки дитини, виявлення і розвиток потенційних можливостей самореалізації таких дітей, підвищення освіченості батьків з питань виховання, навчання, адаптації дітей, що мають порушення розвитку. Професійна діяльність соціального гувернера є індивідуалізованою, що сприяє ефективному навчанню, прищеплює навички самостійної роботи і самообслуговування, розв'язує питання соціального забезпечення та захисту.

Домашня (гувернерська) освіта – це цілеспрямована діяльність, спрямована на розвиток творчих здібностей і формування системи знань, морального та естетичного виховання, засвоєння соціального досвіду як основи для всебічного розвитку особистості [1, с. 143]. «Її мета пов'язана насамперед із збереженням здоров'я дитини, даного природою, розвитком дитячих природних потреб, здібностей, особистісних рис, необхідних для виживання в постійно змінному соціумі, що забезпечать їй безболісне входження у доросле життя» [6, с. 17].

Історичне коріння становлення інституту гувернерства сягає часів Давньої Греції. Запропонований ще у XVI ст. відомим французьким філософом і педагогом Мішелем Монтенем, автором першого методичного посібника для домашнього наставника, термін швидко став популярним у Європі. Гувернер, гувернантка, бонна – ці слова були звичними і у XVII, і у XIX століттях. Першим українським гувернером в класичному розумінні вважається видатний мандрівний філософ Григорій Сковорода.

Огляд змісту гувернерства як нестандартного педагогічного явища якісно відрізняється суттєвими перевагами щодо колективної форми навчання та виховання. Їх суть полягають у індивідуальному підході до дитини, яка має певні проблеми, у можливості творчого пошуку методик та технологій навчання та виховання, своєчасного коригування дій наставника, методик та технологій залежно від ситуації розвитку виховання дитини. Тому дослідження проблеми генезису й розвитку гувернерства як історичного педагогічного явища потребує ґрунтовного вивчення суспільних умов та специфіки діяльності наставника в цих конкретних умовах.

На основі аналізу зарубіжного досвіду надання соціальної допомоги дітям, що мають розлади аутистичного спектру, нами виокремлено певний алгоритм допомоги, який працює на державному рівні в цих країнах. Здебільшого, це програми розвитку для таких дітей, які фінансуються державними коштами та забезпечують сім'ї, що виховують дітей з розладами аутистичного спектру, необхідною

корекційною діяльністю, регулярним медичним обстеженням, та веденням індивідуальних програм. Можемо зазначити, що програми розвитку сприяють зменшенню проявів розладів аутистичного спектру, виконують соціалізуючу функцію, навчають дітей базовим навичкам, які необхідні в створенні нормальних умов життя для таких дітей.

Таким чином, на основі аналізу сучасної наукової літератури, ми спостерігаємо стрімке зростання кількості дітей у соціокультурному просторі, які потребують ефективної професійної допомоги спеціаліста нової формації - соціального гувернера.

«Існуючі сьогодні у світі моделі допомоги сім'ям дітей з аутизмом надзвичайно різноманітні. Однією з таких моделей, яка є найважливішою на сучасному етапі у зв'язку з різноманітними труднощами в розвитку дитини, є психологічна модель допомоги сім'ї. Професійна компетентність соціального гувернера в цьому контексті вимагає глибокого розуміння психологічних основ процесу виховання та навчання дитини» [5, с. 103].

Слід зауважити, що робота гувернера передбачає високі стандарти як щодо особистісних якостей людини так і до професійного її рівня. Вміння інтегруватись в сім'ю, не порушивши її внутрішнього життя, стати близьким з усіма членами сім'ї, викликати довіру, бути наставником і другом дитини – це лише незначна, хоч і важлива, частина успіху у роботі гувернера. Відповідність ним залежить від психологічної готовності гувернера, наявності у нього таких моральних якостей як доброзичливість, повага до людей, щирість у стосунках з ними, розвинуте почуття такту, витримка, націленість на результат.

Існує розповсюджена думка спеціалістів з даної проблеми щодо доцільності виховання, навчання, реабілітації та корекції поведінки дітей з розладами психічного розвитку. При наявних порушеннях фахівці радять в кожному унікальному випадку спиратись на ресурси дитини[3].

На сьогоднішній день важливим є дослідження, яке полягає в тому, щоб теоретично обґрунтувати суть професійної діяльності соціального гувернера з дітьми з розладами аутистичного спектру та апробувати алгоритм входження соціального гувернера в сім'ю та ефективність його діяльності, можливість опанування батьками азів алгоритмів діяльності соціального гувернера з метою кращої комунікації з власними дітьми, що мають розлади аутистичного спектру.

Висновок. Характеризуючи соціальне гувернерство в Україні, ми дійшли до висновків, що ця галузь для нашої країни досить молода і тільки набирає обертів. Незабезпеченість держави фахівцями такого профілю ускладнює процеси освітньо-виховної та корекційної діяльності по відношенню до дітей з особливими потребами. Це свідчить про те, що не вистачає державної професійної підготовки соціальних гувернерів. Отже, виникає нагальна потреба розвитку системи освіти саме в такому напрямі.

Виходячи з вищезазначеного, ми робимо висновок, що корекційна діяльність, яка здійснюється соціальним гувернером в умовах сім'ї приносить набагато більше ефективності процесу реабілітації, є рушійною силою в досягненні дитиною засвоєння норм і правил, навичок самообслуговування та адаптації до нормальних умов життя у соціумі.

Ігнорування потреби суспільства в підготовці кваліфікованих соціальних гувернерів не дає можливості допомогти багатьом сім'ям, які з тих, чи інших причин, не мають змоги відвідувати центри ранньої соціальної реабілітації.

Змінити наявну ситуацію можливо за допомогою розширення напрямів вищої освіти на галузь «Соціальний працівник. Гувернер», що дозволило б забезпечувати нагальні потреби сімей, що виховують дітей з розладами аутистичного спектру, дипломованими фахівцями і проводити якісну корекційну роботу на постійній основі.

Список використаних джерел :

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник І С. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.
2. Поліщук В. А. (2019). Формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців із соціальної роботи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. Випуск 2 (10), частина 2. Мукачево: МДУ. С. 37
3. Петришин Л. Й. Особливості соціального супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання / Л. Й. Петришин // *Розвиток професійної майстерності педагога. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Тернопіль, 11-12 квітня, 2019 р.)*. Тернопіль, Вектор. 2019. С.64-66.
4. Сарапулова Є. Г. Професійна підготовка гувернерів: ретроспективний огляд-сучасність-перспективи, *Педагогіка і психологія*. 2000. №4. С. 139.
5. Специфіка роботи соціального гувернера з сім'ями, що мають дітей з особливими потребами: Метод. рекомендації / Чернівецький національний ун-т ім. Ю.Федьковича / Лілія Іванівна Кобилянська (уклад.). Чернівці : ЧНУ, 2001. 38 с.
6. Столярик О. (2020). Оцінка якості життя сімей, що виховують дітей з аутизмом, як інструмент соціальної роботи. *Trajectoriâ Nauki= Path of Science*, 6(2). P. 5001-5007. <http://dx.doi.org/10.22178/pos.55-5>

Феленюк А.І.
магістрантка групи мСАГ-21
факультету педагогіки і психології
ТНПУ імені В. Гнатюка

Главацька О. Л., к. п. н., доцент кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти ТНПУ

ОСОБЛИВОСТІ САМОВИРАЖЕННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФАНДРАЙЗИНГУ

Актуальність теми дослідження. В умовах децентралізації органам місцевого самоврядування необхідно активно проводити роботу з пошуку різноманітних шляхів залучення позабюджетних